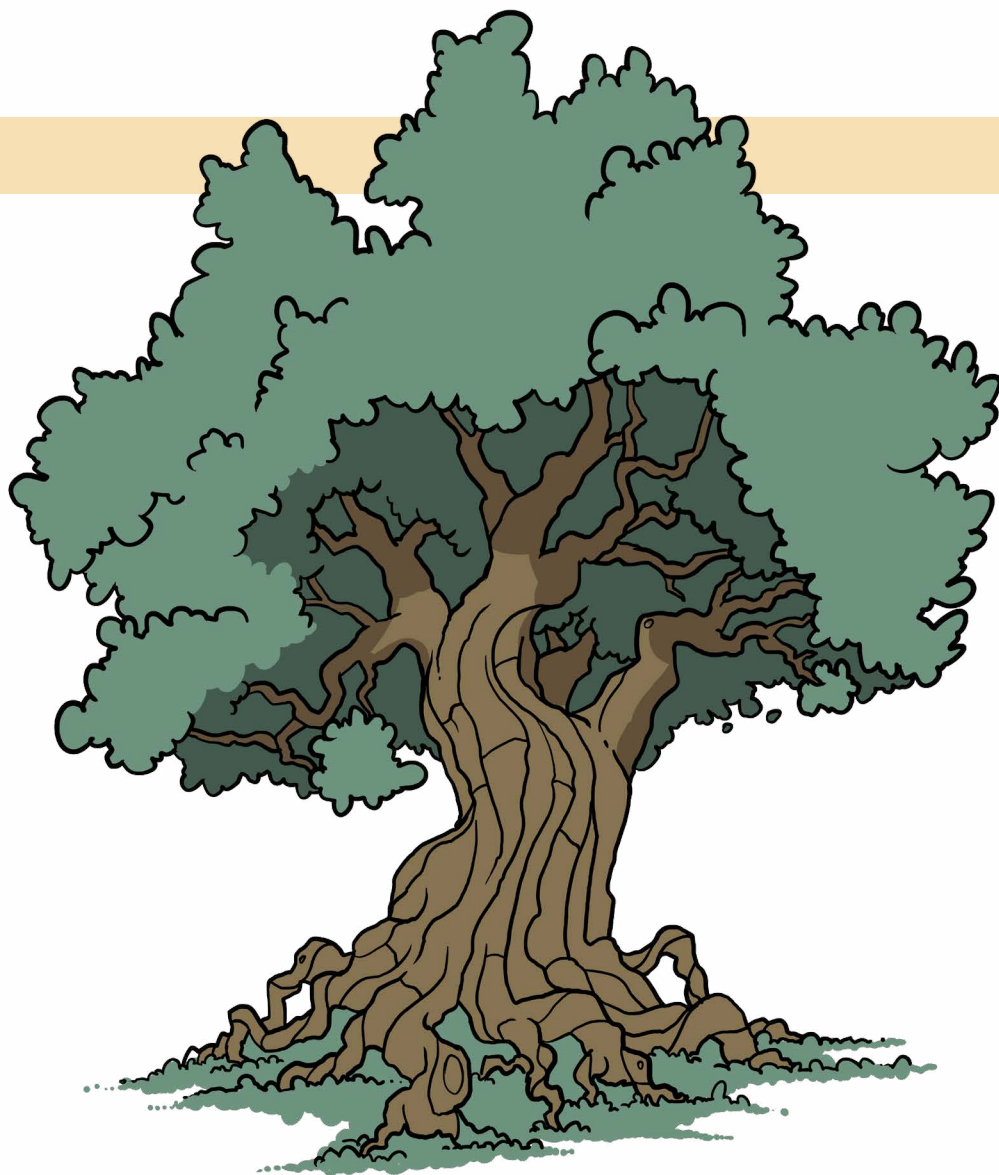

ŠKOLA S CHARAKTEROM

Praktický manuál pre učiteľov a riaditeľov

Interreg

Slovensko – Česko

Spolufinancovaný
Európskou úniou

FOND MALÝCH
PROJEKTOV

ER BBK
EUROREGIÓN BÍLÉ-BÍLE KARPATY

Autori:

prof. PhDr. Jan Hábl, Ph.D., doc. Mgr. Martin Brestovanský, Ph.D.

Editori:

doc. PhDr. Andrej Rajský, Ph.D., Mgr. Bc. Jitka Kaplanová, Ph.D.

Koordinátori projektu:

Bc. Barbora Pánková, Mgr. Vít Pospíšil

Jazyková korektúra:

Mgr. Marek Mikušiak, Ph.D., PaedDr. Věra Mrkosová

Ilustrátor:

Daniel Jurčo, BFA

Sadzba a grafická úprava:

Radek Hejret

Vydavateľ:

Etická a charakterová výchova, z. ú.

Emila Pajurka 142, 739 11 Frýdlant nad Ostravicí

www.etikacharakter.cz

Miesto a rok vydania:

Praha, 2025

Poradie vydania:

1. vydanie

Tlač:

Družstvo OPUS VDI

Papírenská 1/180, 160 00 Praha 6

Výhradnú zodpovednosť za obsah tejto publikácie nesú jej autori a nie je možné ju stotožniť s oficiálnym stanoviskom Európskej únie.

Publikácia vznikla v rámci projektu Dobro zjednocuje: etika do škôl, ktorý je spolufinancovaný zo zdrojov európskeho fondu regionálneho rozvoja vo výške 80 % z celkových spôsobilých výdavkov.

Na jej vzniku spolupracovalo centrum rozvoja charakteru (CERC) a bola podporená projektom VEGA č. 1/0143/23.

ETICKÁ
A CHARAKTEROVÁ
VÝCHOVA

CENTRUM ROZVOJE
CHARAKTERU

POĎAKOVANIE

Radi by sme na tomto mieste poďakovali všetkým účastníkom projektu, ktorí sa aktívne podieľali na tvorbe tejto publikácie.

Menovite ide o tieto kolegyně a kolegov:

Antálková Milica
Bagínová Silvia
Bernard Filip
Blažková Miluše
Čechvalová Veronika
Galiová Martina
Geryková Vlasta
Grohová Viera
Gubková Daniela
Halašková Katarína
Hracka Kateřina
Hudeczková Ivana
Jedináková Mária
Juřicová Markéta
Kamenská Halečková Janka
Kohutová Markéta
Kuklínek Jan
Mačuha Miroslav
Mikušová Marie

Motyčka Pavel
Murárik Štefan
Muráriková Petra
Nemlahová Miriam
Novotný Jan
Pachelová Michaela
Podešva Libor
Pospíšilová Barbara
Ringel Jiří
Síbřtová Olga
Stoilová Michaela
Székely Ondřej
Šutý Alojz
Tibenská Petra
Trčková Květa
Trepáčová Eva
Včeláková Dorotea
Vyvozilová Zdislava
Zápražná Martina
Zelníková Slávka

OBSAH

Úvod /	Čo je to charakter a prečo na ňom záleží?	7
Krok 1 /	Ako sme na tom s charakterom: sebareflexia vedenia školy	12
Krok 2 /	Zoznámte sa s koncepciami a metódami výchovy charakteru	16
Krok 3 /	Urobte si autodiagnostiku školy z hľadiska VCH	20
Krok 4 /	Vytvorte si užší tím nadšených	24
Krok 5 /	Formulujte „charakterovú“ víziu a misiu školy	28
Krok 6 /	Pracujte so širším kolektívom učiteľov	32
Krok 7 /	Tvorte spoločne dizajn VCH pre celú školu	36
	7.1 / Zachytenie charakteru	37
	7.2 / Výučba charakteru	40
	7.3 / Úsilie o charakter	44
Krok 8 /	Zapojte rodičov vašich žiakov	48
Krok 9 /	Inšpirujte a nechajte sa inšpirovať	52
Krok 10 /	Vyhodnoťte dosahy výchovy charakteru v škole	56
Záver /	Škola s charakterom? Rozhodnutie je na vás	60

**ČO JE TO
CHARAKTER
A PREČO NA
ŇOM ZÁLEŽÍ?**

ČO JE TO CHARAKTER A PREČO NA ŇOM ZÁLEŽÍ?

PREČO ZÁLEŽÍ NA CHARAKTERE?

„Vzdelaný, ale nemravný človek je bremenom zeme.“ J. A. Komenský

Charakter chápeme ako celistvý súbor rysov, dispozícií či cností, ktoré formujú morálnu povahu človeka.

Výchova charakteru (ďalej tiež VCH) sa usiluje o pozitívny rozvoj cností. Slovaní J. A. Komenského: **„Poznať dobro, chcieť dobro, konať dobro, a to aj keď sa nikto nepozera.“** Výchova charakteru zahŕňa všetky explicitné i implicitné výchovné aktivity, ktoré napomáhajú rozvoju morálnych, občianskych, rozumových a výkonových cností človeka.

ČO JE TO VÝCHOVA CHARAKTERU?

Koncepcia výchovy charakteru vychádza z celostného chápania človeka a spoločnosti. Spoločnosť ako celok nebude prosperovať bez dobrých, t. j. charakterných jedincov. Preto spoločnosť, ktorá prosperuje, sa výchovne stará o charakter svojich členov. Starostlivosť o charakter vychovávaného je rovnako dôležitá ako starostlivosť o charakter vychovávateľa.

Výchova charakteru sa odohráva predovšetkým v rodine, sekundárne v širšej komunite a kultúre, vrátane školy, a prebieha počas celého života. V škole sa výchova charakteru realizuje vo všetkých predmetoch (aj keď niekde je posilnená samostatným predmetom typu etická výchova, osobnostno-sociálna výchova atď.). Pedagóg, nech vyučuje čokoľvek, vždy pôsobí aj na charakter dieťaťa. Otázka teda neznie, „či“ sa charakter formuje v procese výchovy, ale „ako“ – robí to pedagóg alebo škola premyslene, cieľavedome, organizovane alebo to robí nevedome, reaktívne a náhodne?

AKO SA „UČÍ“ CHARAKTER?

Charakter sa formuje tromi základnými procesmi, v angličtine sa nazývajú „caught, taught and sought“. Slovná hračka sa v preklade trochu stráca, ale pokúsime sa o to: Charakter sa dá **„zachytiť“** (caught), ak je výchova charakteru neoddeliteľnou súčasťou kultúry a étosu školského prostredia. Dá sa aj priamo **„vyučovať“** (taught), ak je zakotvený vo všetkej pedagogickej praxi školy. A o charakter sa možno tiež **„usilovať“** (sought) prostredníctvom zámerne vybraných skúseností a zážitkov, ku ktorým dochádza v rámci formálneho kurikula, ako aj mimo neho. Nejde teda o jednu zázračnú metódu, jednu zázračnú hodinu, jedného zázračného učiteľa, ale o komplexné úsilie školy.

**AKO SA STAŤ
ŠKOLOU
S CHARAKTEROM?**

KROK 1

AKO SME NA TOM S CHARAKTEROM: SEBAREFLEXIA VEDENIA ŠKOLY

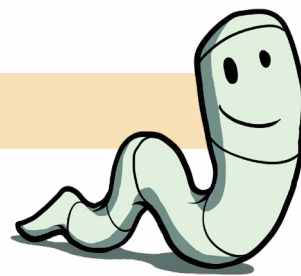
**PREDTÝM, AKO SA DO TOHO PUSTÍTE, ODPOVEDZTE
NA TIETO OTÁZKY:**

- Prečo chceme VCH v našej škole?
- Bude VCH skutočnou prioritou? Ako sa to odrazí v zmene poradia ostatných priorít? Čo som ochotný/-á pre úspešnú implementáciu VCH urobiť?
- Aký je môj štýl vedenia školy? Pomáha rozvoju charakteru všetkých zúčastnených? Ako to zistím? (Požiadaajte kolegov o spätnú väzbu k vlastnému štýlu vedenia školy.)
- Čo znamená byť dobrým riaditeľom a prečo túto rolu zastávam?
- Čo môžem urobiť pre svoj osobný rozvoj v oblasti líderstva?

CHCEM VEDIET VIAC

LIMITY A MOŽNOSTI ALEBO PREČO TO NEJDE A AKO TO IDE?

„Nemáme na to čas, máme dôležitejšie veci na práci.“

- » Ak charakter nie je prioritou, čo potom je? Dobré výsledky študentov závisia nielen od vedomostí, ale aj od ich morálneho a sociálneho vývinu. Keď venujeme čas formovaniu charakteru, v dlhodobom horizonte si ušetríme veľa problémov.

„Výchova charakteru nie je našou prioritou, zameriavame sa na výkon a výsledky.“

- » Výkon a výsledky úzko súvisia s charakterom. Študenti s rozvinutou sebadisciplínou, zodpovednosťou a vytrvalosťou dosahujú lepšie akademické aj osobné úspechy.

„Nemôžeme zmeniť myslenie učiteľov, každý má svoj prístup.“

- » Nemusíme hneď zmeniť myslenie všetkých. Stačí začať s tými, ktorí majú záujem, a tí môžu inšpirovať ostatných.

„Nie je jasné, ako hodnotiť dosah výchovy charakteru.“

- » Dosah možno hodnotiť napríklad zmenou správania alebo spätnou väzbou od žiakov a učiteľov.

„Rodičia to aj tak neocenia, chcú len dobré známky.“

- » Ak rodičom ukážeme, že charakter pomáha deťom dosahovať lepšie výsledky aj v živote, budú to podporovať.

„Nie som práve vzorom charakterného človeka, presadzovať VCH by bolo z mojej strany falošné...“

- » Najlepší začiatok pre prácu na vlastnom charaktere je uvedomiť si, kde sú moje limity. Naše vlastné úsilie a autenticita môžu byť motivujúce – dokonalí byť nemusíme.

LIMITY A MOŽNOSTI ALEBO PREČO TO NEJDE A AKO TO IDE?

„My robíme všetko a čo najlepšie. Nepotrebujeme zámerný program VCH, možno stačí nejaký preventívny program na konkrétnu oblasť.”

- » Je pravda, že kultúra školy a osobnosť učiteľa sú dôležitými a nevyhnutnými predpokladmi na úspešnú výchovu charakteru. Ale výchova nie je len reagovanie na situácie, ktoré nastanú. Ide v nej hlavne o aktívne vytváranie príležitostí pre rast, pričom nám veľmi pomôže, ak to máme premyslené a ťaháme na škole za jeden povraz.

PRIESTOR PRE POZNÁMKY

KROK 2

ZOZNÁMTE SA S KONCEPCIAMI A METÓDAMI VÝCHOVY CHARAKTERU

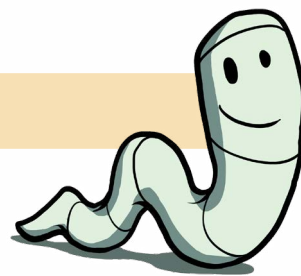
**SKÔR AKO ZAČNETE NIEČO SKÚšaŤ V PRAXI, UROBTE SI
ZÁKLADNÝ PREHĽAD V PROBLEMATIKE.**

- Preštudujte si odborné zdroje o výchove charakteru (napr. Sprievodcu pre VCH) a príklady dobrej praxe z iných škôl.
- Nadviažte spoluprácu s odborníkmi a inšpirujte sa praxou – napr. workshopmi, konferenciami, videami. Prípadne odborníkov pozvite priamo k vám.
- Vedzte pravidelné diskusie o výchove charakteru s učiteľmi a hľadajte prepojenie s kultúrou školy.
- Zapojte sa do skupiny riaditeľov, ktorí sa o implementáciu VCH pokúšajú, navštívte školu, ktorá je v tomto smere dobrým príkladom.
- Vyhodnoťte, ktoré aspekty výchovy charakteru sú pre školu najrelevantnejšie.
- Jednoducho povedané, nezaväzujte učiteľov novou agendou, kým sa vy sami neorientujete v novej téme.

CHCEM VEDIET VIAC

LIMITY A MOŽNOSTI ALEBO PREČO TO NEJDE A AKO TO IDE?

„Učitelia už teraz majú veľa školení, ďalšie ich len zťažšia.“

- » Ak prispôbíme vzdelávanie potrebám učiteľov a budeme ho realizovať prakticky, uvidia v ňom prínos. Dôležité je prepojiť ho s ich každodennou prácou.

„Nemáme dostatok finančných prostriedkov na vzdelávanie a externých odborníkov.“

- » Existujú bezplatné zdroje a možnosti spolupráce s univerzitami či neziskovými organizáciami.

„Naša škola už charakter vychováva, len to tak nenazývame.“

- » Ak už rozvíjame charakter, prečo to nerobiť systematicky a s väčším dosahom?

„Tieto témy sú príliš teoretické, potrebujeme konkrétne metodiky.“

- » Existujú praktické metodiky, ktoré možno ľahko integrovať do výučby. Začnite používať tie a postupom času budú pribúdať aj vaše vlastné nápady a vylepšenia.

„Nie všetci učitelia majú záujem sa tým zaoberať.“

- » Nemusia všetci. Stačí začať s malou skupinou, ktorá postupne inšpiruje ostatných.

PRIESTOR PRE POZNÁMKY

KROK 3

UROBTE SI AUTODIAGNOSTIKU ŠKOLY Z HĽADISKA VCH

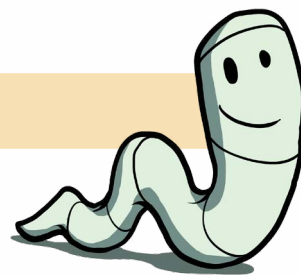
**BEZ OBJEKTÍVNYCH DÁT BY STE MOHLI HNEĎ
NA ZAČIATKU VYKROČIŤ ZLE.**

- Aká je klíma v našej škole? (Zmerajte si to!)
- Zistite hodnoty a potreby žiakov, učiteľov aj rodičov pomocou dotazníkov, rozhovorov a pozorovaní.
- Zapojte učiteľov a žiakov do plánovania zmien (počúvajte ich). Diskutujte otvorene o výsledkoch diagnostiky.
- Dajte téme VCH významnosť. Spolu s učiteľmi pomenujte kľúčové dôvody, prečo je VCH dôležitá a ako súvisí s výsledkami diagnostiky.
- Určite kľúčové priority pre implementáciu výchovy charakteru na základe získaných výsledkov.
- Zabezpečte pravidelné hodnotenie pokroku v implementácii výchovy charakteru.
- Aké sú silné stránky vašej školy? Určite si zónu najbližšieho vplyvu vo VCH, t. j. povedzte si, na čom môžeme stavať, a čo naopak potrebuje veľmi rýchle riešenie.

CHCEM VEDIET VIAC

LIMITY A MOŽNOSTI ALEBO PREČO TO NEJDE A AKO TO IDE?

„Nemáme kapacity na diagnostiku, sme preťažení bežnou agendou.“

- » Diagnostiku možno vykonávať postupne a jednoducho – napríklad formou anonymných dotazníkov alebo krátkych rozhovorov.

„Nechceme otvárať nepríjemné témy, ktoré by mohli vyvolať konflikty.“

- » Presne preto je potrebné ich otvárať. Riešením nie je ignorovanie problémov, naopak, ich pochopenie je začiatkom zmeny.

„Výsledky nebudú objektívne, ľudia nebudú odpovedať úprimne.“

- » Ak vytvoríme bezpečné prostredie, kde sa ľudia nebudú báť hovoriť, získame cenné informácie.

„Nemáme dostatok odborníkov na analýzu a interpretáciu údajov.“

- » Je možné využiť externú pomoc alebo jednoduché metódy analýzy, napríklad porovnanie odpovedí na základné otázky.

„Nevidíme priamu súvislosť medzi diagnostikou a zlepšením školskej klímy.“

- » Bez diagnostiky nevieme, čo je skutočným problémom. Zlepšenie školskej klímy sa začína pochopením potrieb žiakov a učiteľov.

PRIESTOR PRE POZNÁMKY

KROK 4

VYTVORTE SI UŽŠÍ TÍM NADŠENÝCH

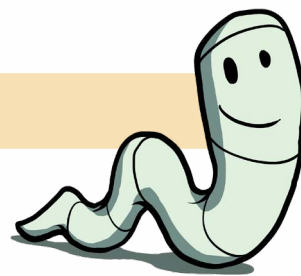
SÁM NIČ NEZVLÁDNEŠ, VŠETKÝCH NARAZ NEPRESVEDČÍŠ.

- Nadchnite čo najviac kolegov, učiteľov, ktorí budú hnacou silou premeny školy.
- Uvažujte pravidelne (naozaj pravidelne a štruktúrovane) v tejto skupine o možnostiach rozvoja VCH v škole. Stretnutia by mali mať konkrétne výsledky a záväzky (plánované kroky).
- Určite koordinátora výchovy charakteru, ktorý bude sprostredkovateľom spolupráce medzi vedením školy a pedagogickým zborom.
- Umožnite vybraným učiteľom účasť na vzdelávaní, budujte na škole odborné kapacity pre šírenie VCH.
- Podporujte používanie nových učebných materiálov s dôrazom na výchovu charakteru, u vybraných učiteľov podporujte (zdrojmi a časom) možnosť tvoriť nové učebné zdroje pre VCH v škole.
- Zaveďte v niektorých triedach pilotné komunitné hodiny.
- Motivujte týchto ľudí špecifickými nástrojmi (možnosti profesijného rozvoja, odmeny, osobné ľudské ocenenie a vďačnosť).

CHCEM VEDIET VIAC

LIMITY A MOŽNOSTI ALEBO PREČO TO NEJDE A AKO TO IDE?

„Ťažko nájdeme učiteľov, ktorí by boli ochotní na tom pracovať nad rámec povinností.“

- » Ak učitelia uvidia zmysel a budú mať podporu, niektorí sa zapoja. Motiváciou môže byť uznanie, podpora alebo drobné benefity.

„Nechceme vytvoriť elitnú skupinu, ktorá bude oddelená od ostatných učiteľov.“

- » Tím podporovateľov nie je elitný klub, ale východiskový bod na šírenie dobrej praxe.

„Učitelia sa obávajú, že to bude len ďalšia byrokratická záťaž.“

- » Ak to vezmeme prakticky a jednoducho, nebude to otázka byrokracie, ale zmysluplných zmien.

„Zase to budú tí istí aktívni učitelia, ktorí už sú napoly vyhorení, a ostatní sa budú viesť alebo ani len nezareagujú.“

- » Osobne oslovujte aj menej vyťažенých učiteľov – stačí menšia skupina, dôležité je, aby menšia skupina sama na sebe zažila zmysluplnosť VCH, vzájomnú podporu a otvorený dialóg.

PRIESTOR PRE POZNÁMKY

KROK 5

FORMULUJTE „CHARAKTEROVÚ“ VÍZIU A MISIU ŠKOLY

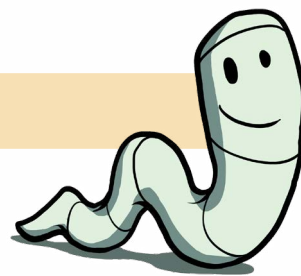
VÍZIA MÁ ZMYSEL, KEĎ IDE O ŽIVÝ DOKUMENT.

- Misia je dlhodobé poslanie a mení sa zriedka, vízia je konkrétnejšia, je dobre predstaviiteľná na príkladoch/obrazoch z praxe. Je akoby ústavou školy, podľa ktorej sa hodnotia všetky ďalšie rozvojové kroky a rozhodnutia.
- Ak máte formulovanú víziu a misiu školy, kriticky s nimi pracujte s ohľadom na VCH: Zvažujte, ako vaša vízia odráža dôraz na charakter a ako sa to konkrétne prejavuje v kultúre školy. Ako vyzerá škola, po ktorej túžime, v ktorej by sme boli šťastní – či už ako učitelia, alebo žiaci?
- Na základe vašej vízie doplňte profil absolventa s dôrazom na charakterové rysy (čítajte spolu ŠVP v časti Charakter a uvažujte, ako text ladí s vašou víziou).
- Diskutujte o kľúčových pojmoch v užšom vedení.
- Zaistite, aby vízia a stratégia školy využívali dáta a závery z diagnostiky (pozri Krok 3). Podporte víziu konkrétnou stratégiou.
- Zabezpečte, aby sa misia a vízia školy priebežne reflektovali a aktualizovali.

CHCEM VEDIET VIAC

LIMITY A MOŽNOSTI ALEBO PREČO TO NEJDE A AKO TO IDE?

„Máme už stratégiu školy, prečo ju meniť?“

- » Stratégia by mala reflektovať aktuálne potreby a smerovanie školy. Ak nefunguje optimálne, je potrebná úprava.

„Nie všetci učitelia sa chcú zapojiť do tvorby vízie a misie.“

- » Stačí, keď sa zapoja tí, ktorí chcú. Postupne to ovplyvní celú školu

„Vízia a misia sú len formálne dokumenty, ktoré nič nezmenia.“

- » Ak zostanú len na papieri, nič sa nezmení. Keď sa nimi riadime, menia školu k lepšiemu. Vízia pomáha konštruktívne riešiť situácie, keď sa do konfliktu dostávajú rôzne predstavy o rozvoji školy alebo vznikajú konflikty.

PRIESTOR PRE POZNÁMKY

KROK 6

PRACUJTE SO ŠIRŠÍM KOLEKTÍVOM UČITEĽOV

A TERAZ JE ČAS ZAPOJIŤ VÄČŠINU UČITEĽOV.

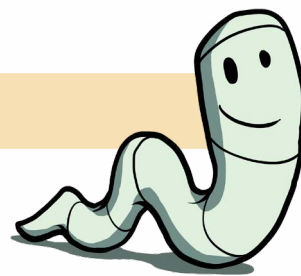
- Väčšina učiteľov sa zapojí až teraz – nepredbiehajte teda a pripravte si pôdu. Zmena neprichádza formou všeobecného nariadenia zhora, buďte trpezliví!
- Začnite starostlivosťou o učiteľov! Vnášanie cností do bežného života nie je ďalší typ školenia či nová úloha pre učiteľov. Je to v prvom rade otázka ich well-beingu a zmysluplnosti poslania. Nech na sebe zažijú prínos reflexie a rozvoja charakteru.
- Zaveďte prvky VCH do práce s učiteľmi: zmena klímy na poradách, zmena dôrazu na vybrané témy, pomenovanie úspechov, problémov, výziev či riešení konfliktov jazykom cností a pod.
- Zdieľajte víziu s celým kolektívom. Diskutujte o kľúčových pojmoch v širšom kolektíve, aby sa s nimi všetci mohli stotožniť. Načúvajte všetkým skupinám zamestnancov.
- Urobte spoločne s učiteľmi revíziu doterajších aktivít a ich vplyvov v súlade so stratégiou výchovy charakteru: ide o to, nebáť sa ukončiť/odstrihnúť aktivity, ktoré sa možno už niekoľko rokov robia len rutinne, z mŕtvej tradície a v skutočnosti neprinášajú plody (napr. zapojenie sa do nejakých súťaží a pod.). Spolu s učiteľmi určte priority.
- Vytvárajte profesijné učiace sa komunity (PUK) na pravidelnú tvorbu, manažovanie a reflexiu aktivít VCH.

CHCEM VEDIET VIAC

- Podporujte. Viditeľne oceňujte aj najmenšie úspechy a kroky všetkých ľudí, nielen tých, ktorí nesú hlavné zodpovednosti.
- Trpezlivo komunikujte aj s ľuďmi v odpore (vždy takí budú), ale nevyčerpajte na nich všetku svoju energiu. Ich kritika nemusí byť vždy zlá, vyberte si z toho len to, čo vám dáva zmysel, ale neignorujte ich.

LIMITY A MOŽNOSTI ALEBO PREČO TO NEJDE A AKO TO IDE?

„Učitelia nie sú motivovaní, riešia hlavne výučbu svojho predmetu.“

- » Nech si najprv prvky výchovy charakteru zažijú na sebe. Nech zistia pri káve, že charakter a cnosti sú pre nich samých významnými témami.
- » Keď im ukážeme, že výchova charakteru im uľahčí prácu (lepšia klíma, menej disciplinárnych problémov), budú sa zaujímať.

„Moji učitelia už nechcú robiť nič nad rámec svojich činností, cítia sa unavení a preťažení.“

- » Výchova charakteru nie je nejaká sekundárna dodatočná úloha školy. Je to jej základná funkcia. Učiteľ, ktorý neformuje, deformuje.
- » Veľa aktivít sa v škole robí zo zotrvačnosti, pričom už dávnejšie neprinášajú svoj efekt. Prehodnotením všetkých aktivít dokážeme odľahčiť učiteľov a nájsť čas.

„Nemáme čas na dlhé diskusie, potrebujeme sa venovať iným témam.“

- » Zaveďte stabilný čas v týždni, keď žiadny učiteľ nebude mať v rozvrhu vyučovanie ani inú povinnosť. Učitelia si postupne na tento priestor zvyknú, ak bude mať pre nich prínos.
- » V štvrtom kroku ste vytvorili užší podporujúci tím. Ten už má skúsenosti s vedením zmysluplných diskusií na túto tému, jeho členovia sa teda môžu stať facilitátormi diskusií v širšom kolektíve učiteľov.
- » Krátke a efektívne diskusie môžu priniesť rýchle výsledky. Stačí začať malými krokmi, napr. zaviesť protokoly (štruktúrované rozhovory na 40 min.).

„Nechceme učiteľom vnucovať nové metódy, ktoré nemusia fungovať.“

- » Správne. Treba začať v menšom a s metódami a technikami, ktoré už niekto v praxi vyskúšal a overil, že sú funkčné. Učitelia užšieho podporného tímu môžu pozývať kolegov na otvorené hodiny a reflektovať ich spoločne.

„Niektorí učitelia budú zmeny bojkotovať a podkopávať.“

- » To je pravda. Vždy budeme mať v škole spektrum učiteľov a medzi nimi, bohužiaľ, aj tých, ktorí budú „travičmi studne“. Kladte na nich primerané nároky opreté o víziu a misiu školy.

„Otvorené diskusie môžu vyvolať konflikty medzi učiteľmi.“

- » To je pravda. Ale konflikty sú tu aj na to, aby sa prečistil vzduch, pomenovali sa veci otvorene a škola sa mohla autenticky zlepšovať. Vždy treba pomenovať, ktorý konflikt je dobrý/konstruktívny a ktorý je deštruktívny.

PRIESTOR PRE POZNÁMKY

KROK 7

TVORTE SPOLOČNE DIZAJN VCH PRE CELÚ ŠKOLU

Ako ste si mohli prečítať v úplnom úvode tejto brožúry, charakter sa formuje tromi základnými procesmi: Charakter možno „zachytiť“ (angl. caught), ak je výchova charakteru neoddeliteľnou súčasťou kultúry a étosu školského prostredia. Možno ho aj priamo „vyučovať“ (taught), ak je zakotvený v celej pedagogickej praxi školy. A o charakter sa dá tiež „usilovať“ (sought) prostredníctvom zámerne vybraných skúseností a zážitkov, ku ktorým dochádza tak v rámci formálneho kurikula, ako aj mimo neho.

Ak sa vzájomne dopĺňajú tieto tri stratégie v premyslenom a dobre naplánovanom dizajne platnom pre celú školu a pre každý ročník zvlášť (v logickej nadväznosti), potom máte veľkú šancu na úspešnú implementáciu VCH do života školy. Myslite však aj na to, že systém je nefunkčný bez ľudského srdca – realizuje sa cez príbehy, osobné stretnutia, oslavy malých úspechov, vlastný príklad. Stále oživujte vnútornú motiváciu a vedomie zmysluplnosti vychovávať charakter.

Tento krok je najdôležitejší a najrozsiahlejší. Má preto tri časti: 7.1, 7.2, 7.3.

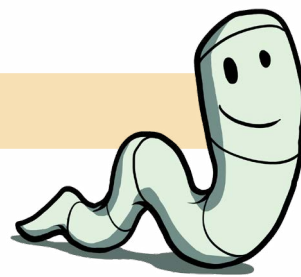
VYTVORTE V ŠKOLE PROSTREDIE, KTORÉ JE NÁKAZLIVÉ DOBROM.

- Opakovane hovorte o role učiteľa ako vzore charakternosti. Formulujte jasné morálne očakávania od všetkých aktérov školy.
- Starajte sa o vzťahy – neustále dbajte na to, aby ste dali vedieť žiakom a učiteľom, že podporujete ich priateľské vzťahy, rešpektujúcu komunikáciu, súcit, empatiu a dôveru.
- Starajte sa o duševné a duchovné zdravie učiteľov. Buďte dôveryhodní a majte stále otvorené dvere na komunikáciu aj o mimopracovných záležitostiach. Vytvárajte príležitosti pre teambuildingové aktivity.
- Starajte sa o prostredie (fyzické, učebné, kultúrne) tak, aby zjavne podporovalo výchovu charakteru (banery, nástenky, príjemnosť prostredia, výstupy prosociálnych projektov, zbierky a adopcie na diaľku a pod.). Nech sú vizualizácie atraktívne, ale tiež konzistentné – vychádzajúce z vízie, sledujúce jednu zrozumiteľnú líniu.
- Dôsledne dbajte o základné prejavy kultúrnosti: propagujte etický kódex učiteľa a žiaka.
- Jasne formulujte prioritu VCH v rozvoji školy (nielen vízia a misia, ale aj konkrétne kroky v strategických plánoch rozvoja školy). Zahrňte hodnoty a charakter do procesu vo výberových konaniach pre nových zamestnancov, oceňujte príbehy a príklady dobrého charakteru.
- Vytvárajte priestory, v ktorých bude vládnuť atmosféra ticha, premýšľania, priestory na čítanie, zvedavosť a úžas.
- Zaškoľte členov podporného tímu (psychológ, sociálny pedagóg a pod.) do princípov a postupov výchovy charakteru, aby do svojej práce vniesli tiež jazyk cnosti.

CHCEM VEDIET VIAC

LIMITY A MOŽNOSTI ALEBO PREČO TO NEJDE A AKO TO IDE?

„Neviem, ako sa mám starať o vzťahy!”

- » Niekde sa začať musí. Pozvite učiteľov na kus reči, na kávu. Začnite u seba a položte si otázku, čo viem o svojich učiteľoch.

„Učitelia nemajú záujem, aby som sa staral o ich duchovné a duševné zdravie.”

- » Umožnite im zažiť starostlivosť v maličkostiach.

„Prostredie školy nepodporuje charakter.”

- » Začnite s drobnými prvkami – nástenky, citáty, výzdoba od žiakov.

„Nikto nepozná víziu školy.”

- » Vdýchnite jej život – spojte ju s cnosťami a pripomínajte ju v živote školy.

„V škole chýba dôvera.”

- » Podporujte vzťahy – oceňujte ústretovosť, otvorte priestor na neformálne zdieľanie. Dôvera rastie pomaly.

„Učitelia sú preťažení.”

- » Aj malé prejavy starostlivosti (napr. pozornosť na porade) budujú dôveru a kultúru podpory.

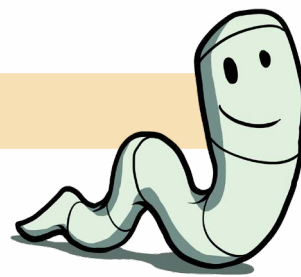
CHARAKTER PRIAMO VYUČUJTE.

- Vytvorte kapacity na spoločné pravidelné stretávania sa učiteľov (pozri krok 6), jasne formulujte zámer dizajnovať zmeny v škole ako systémové, nie náhodné.
- Precízne diskutujte o rozvojových potrebách žiakov v každom ročníku a pomenujte kľúčové úlohy a výstupy, ktoré má žiak v danom ročníku dosiahnuť.
- Zaveďte explicitný čas pre aktivity na formovanie charakteru (ranné kruhy, triednické hodiny s premyslenou metodikou, diskusie, témy týždňa, reflexie dôležitých aktuálnych udalostí, živé knižnice a pod.).
- Tvorte školský vzdelávací program tak, že v každom roku budete sledovať konkrétne zmysluplné ciele výchovy charakteru. Prezentujte tento proces ako príležitosť na prehĺbenie zmyslu existencie školy, nie novú formálnu záťaž.
- Podporte starostlivý a múdry výber obsahových a metodických podnetov pre vzdelávanie (výber literárnych zdrojov na čítanie, básní na memorovanie, tematické eseje, ďakovné listy, hodnotenie a sebahodnotenie, tréningy komunikácie atď.).
- Nájdite si a používajte učebnice a materiály, ktoré sú zamerané priamo na rozvoj cností (napr. Karty cností, Môj charakter ai., viď QR kód).
- Využite stratégie hlbokého porozumenia pri vyučovaní, investujte čas, aby mohli žiaci dostatočne uvažovať o dôležitých veciach.
- Vneste prvky rozvoja charakteru do poskytovania spätnej väzby žiakom (napr. cez žiacke portfólio, oceňovanie charakterových vlastností vo formálnom vyučovaní).
- Prepojte učiteľov ETV a NBV a učiteľov ostatných predmetov a odborných pracovníkov, aby sledovali ciele synergicky.
- Dbajte na sprevádzanie nových učiteľov, aby porozumeli prioritám VCH vo vzdelávaní boli schopní a odhodlaní ich podporovať a vovádzať do svojho vyučovania: adaptačný plán, mentoring pre začínajúceho učiteľa, tandemové vyučovanie, reflektívne protokoly a pod.

CHCEM VEDIET VIAC

LIMITY A MOŽNOSTI ALEBO PREČO TO NEJDE A AKO TO IDE?

„V ŠkVP už nie je miesto.“

- » V minimálnej verzii: každý ročník môže mať 1–2 jednoduché ciele súvisiace s cnosťami.
- » V rozšírenej verzii: ide o to, ako chápete ŠkVP – dá sa napísať tak, že kľúčové otázky VCH budú samozrejmom súčasťou medzipredmetových vzťahov.

„Nevieme, ako na to na hodinách.“

- » Začnite s tým, čo už robíte – napríklad diskusiou o postavách v literatúre. Niektorí učitelia už absolvovali školenia, máte k dispozícii sadu metodických materiálov. Koordinátor VCH môže ponúknuť podporu ostatným učiteľom.

„Nemáme čas na premýšľanie.“

- » Naopak, toto je kľúčová úloha školy – naučiť žiakov premýšľať. Naozaj nemá zmysel vyučovať odrážky, treba zmeniť základnú paradigmu, čo je úlohou školy a ako pripraviť hodiny tak, aby žiaci museli a mali priestor uvažovať.

„To nejde, je to príliš zložité.“

- » To je pravda. Táto fáza nie je jednoduchá. Ale je to v ŠVP a máte v nás podporu. Môžete ísť krok za krokom, máte čas, budete to vylepšovať postupne. Skutočná komplexná premena môže trvať aj 10 rokov.

„Nemáme čas sa hrať, musíme pripraviť žiakov na testovanie. Na konci dňa všetkým napokon záleží len na akademických výsledkoch a rodičom na tom, aby sa ich dieťa dostalo na vysnívanú strednú školu.“

- » Obrovské množstvo výskumov hovorí, že podpora výchovy charakteru vedie k zlepšeniu akademických výsledkov. Rozvojom zodpovednosti podporíme v žiakoch vnútornú motiváciu k učeniu sa, ich dobrú vôľu a sebadisciplínu a zlepšíme tiež klímu v triedach, takže sa v nich bude ľahšie vyučovať. Čas je tu investícia, ktorá určite prinesie plody.

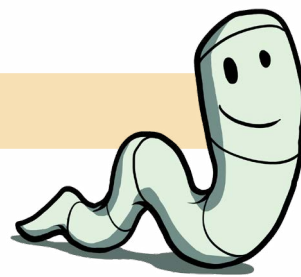
DAJTE ŽIAKOM AJ UČITEĽOM ZAŽIŤ DOBRO VLASTNÝMI ČINMI.

- Teória bez praxe nepremení ľudský charakter – vytvárajte príležitosti na praktickú angažovanosť žiakov a učiteľov.
- Zhodnoťte, do akej miery je vaša mimoškolská ponuka výslovne spojená s rozvojom charakteru a cnosťami/hodnotami školy.
- Doplníte námety na extrakurikulárne aktivity o také, ktoré podporujú VCH v škole. Napríklad projekt Meníme svet k lepšiemu s Komenským, DofE, prosociálne brigády a zbierky, benefičné jarmoky, besedy, oslavy dní hrdinov, psycho-sociálne tréningy, práca so školským psychológom na prevenciu šikanovania, adaptačné a zážitkové pobyty, špecifické programy na internáte a pod. Využívajte umenie na podporu VCH: ZUŠ – dramatizácie, hudba, výtvarné umenie, školské výstavy a prezentácie.
- Oslovte organizácie tretieho sektora, ktoré vám pomôžu aktivizovať vašich žiakov.
- Podporte kvalitné metódy reflexie extrakurikulárnych aktivít a ich zosúladovania s formálnym vyučovaním.
- Jasne komunikujte žiakom, že učenie sa, ale aj služba v prospech druhých, je ich morálnou zodpovednosťou. Vytvorte štruktúry (s pomocou koordinátora pre VCH), aby boli žiaci informovaní o možnostiach a mohli sa zapojiť.
- Identifikujte a zvlášť podporte lídrov spomedzi žiakov (aj prostredníctvom školského parlamentu).
- Monitorujte mieru a frekvenciu mimoškolských aktivít žiakov, ktoré podporujú rozvoj ich charakteru.

CHCEM VEDIET VIAC

LIMITY A MOŽNOSTI ALEBO PREČO TO NEJDE A AKO TO IDE?

„Mimoškolské aktivity nesúvisia s charakterom.“

- » Zmapujte ich, pomenujte ich význam a prepojte vhodné aktivity s učivom.

„Žiaci sa nezapájajú.“

- » Ponúknite atraktívne formy – výtvarné, hudobné, digitálne.

„Po akciách nezostane nič.“

- » Krátka reflexia (3 otázky) pomôže prepojiť zážitok s cnosťami.

„Žiaci nepovažujú službu za dôležitú.“

- » Vyzdvihnite príklady z ich radov, nielen známe osobnosti.

„Nevidíme lídrov.“

- » Všímajte si aj tichých – zapojte ich do menších úloh, dajte im dôveru.

„Nevieme, kto čo robí.“

- » Vytvorte jednoduchý prehľad – napríklad nástenku, digitálnu mapu alebo mesačný záznam.

PRIESTOR PRE POZNÁMKY

KROK 8

ZAPOJTE RODIČOV VAŠICH ŽIAKOV

TÍMOVÁ PRÁCA ZAČÍNA, KEĎ SA DOHOVORIA AJ TÍ, KTORÍ

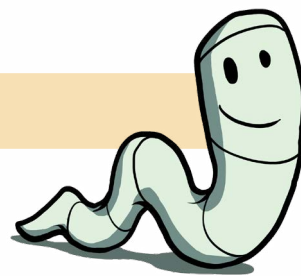
- Predstavte rodičom pojem výchovy charakteru, víziu školy a ich rolu; výsledky diagnostiky a rozvojové potreby školy a možnosti, ktoré ponúka VCH na ich zodpovedanie.
- Nemoralizujte, ale nadchnite rodičov pre výchovu charakteru. Predstavte im možnosti zapojenia sa do školských aktivít a projektov súvisiacich s výchovou charakteru. Zdôraznite, že sa potrebujeme navzájom.
- Vytvorte príležitosti, priestor, možnosti, komunikačné cesty, cez ktoré sa rodičia môžu podeliť o svoje skúsenosti, nápady, spätnú väzbu na aktivity v oblasti výchovy charakteru, napr. online platformy, fóra alebo skupiny na sociálnych sieťach, kaviareň, rodičovské združenia, školské jarmoky a pod.
 - Zapojte rodičov cez ich vlastné aktivity, napr. čítanie deťom, odborné vstupy (spoluúčasť na vyučovaní), diskusie, brigády a pod. Jednoducho, vytvárajte komunitu tak, aby aj deti videli svojich rodičov pomáhať.
 - Podporujte rodičov v aktívnej výchove charakteru detí u nich doma: ponúknite im výchovné materiály, prednášky a workshopy pre rodičov, kluby a pod.
 - Oceňujte a motivujte rodičov.

RI NIE SÚ NA VÝPLATNEJ PÁSKE.

CHCEM VEDIET VIAC

LIMITY A MOŽNOSTI ALEBO PREČO TO NEJDE A AKO TO IDE?

„Rodičia aj tak nechodia na školské podujatia.“

- » Začnite s tými najaktívnejšími. Ak uvidia zmysel, môžu byť ambasádormi aj pre ostatných.

„Rodičia sa zaujímajú najmä o známky.“

- » Spojte charakter s výsledkami – ukážte, ako cnosti ako vytrvalosť či zodpovednosť vedú k úspechu žiakov.

„Nemáme kapacitu organizovať ďalšie akcie.“

- » Zapojte rodičov do už existujúcich aktivít, využite online formáty. Spolupracujte s radou rodičov.

„Máme rôzne typy rodín, ktoré sa nedajú zjednotiť.“

- » Preto je dôležité ponúknuť im rôzne možnosti zapojenia – od pasívneho sledovania newslettera až po aktívnu účasť.

„Tí, ktorých v škole najviac potrebujeme, neprídu.“

- » Oslovujte rodičov osobne. Hľadajte strunu, ktorá u konkrétneho rodiča zarezonuje. Volajte ich nielen vtedy, keď je problém, ale aj keď nájdete možnosť, ako ich dieťa za niečo oceniť.

PRIESTOR PRE POZNÁMKY

KROK 9

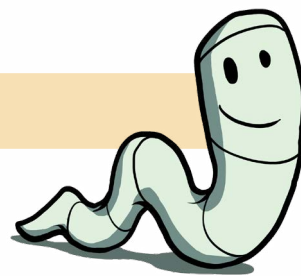
INŠPIRUJTE A NECHAJTE SA INŠPIROVAŤ

- Nezostaňte v tom sami – spojte sa s podobne zmýšľajúcimi školami a riaditeľmi. Dôležitejšia ako fyzická blízkosť je blízkosť hodnotová.
- Inšpirujte sa príkladmi iných škôl – nielen ich úspechmi, ale aj tým, čo sa nepodarilo.
- Staňte sa členmi organizácií, ktoré združujú školy so zameraním na VCH, napr. Škola s charakterom, ACE, ECVA, Filia atď.
- Zapojte sa do medzinárodných programov (napr. Erasmus+, eTwinning) – výmeny, vzdelávanie, zdieľanie dobrej praxe.
- Podelte sa o svoje úspechy i neúspechy a výzvy s druhými, organizujte minikonferencie, otvorené hodiny či workshopy pre iné školy. Okrem iných výhod vám tieto aktivity prinesú možnosť osobnostného rastu.

CHCEM VEDIET VIAC

LIMITY A MOŽNOSTI ALEBO PREČO TO NEJDE A AKO TO IDE?

„Nie sme pokročili, nemáme čo ponúknuť.“

- » Zdieľanie je obojsmerné. Aj začiatočníci môžu inšpirovať ostatných svojím nadšením alebo jednoduchým nápadom.

„Nemáme čas na sieťovanie.“

- » Venujte tomu napríklad dve hodiny mesačne – aj to stačí na kontakt s komunitou a inšpiráciu.

„Nevieme, kde začať.“

- » Napíšte škole, ktorú obdivujete, a opýtajte sa, či by vám dovolili nahliadnuť do ich postupov. Väčšina z nich bude rada.

„Nemám na to peniaze!“

- » Peniaze vždy sú, len ich treba nájsť.

„To bude zase suplovanie!“

- » Investícia do ľudí sa oplatí a vráti sa.

„Ja do nich zainvestujem a oni pôjdu inde!“

- » Možno áno, ale skúsenosti zostávajú v škole a deťom.

„Prečo by sme sa mali deliť o svoje nápady?“

- » Zdieľaním rastieme všetci, aj ten, kto dáva.

PRIESTOR PRE POZNÁMKY

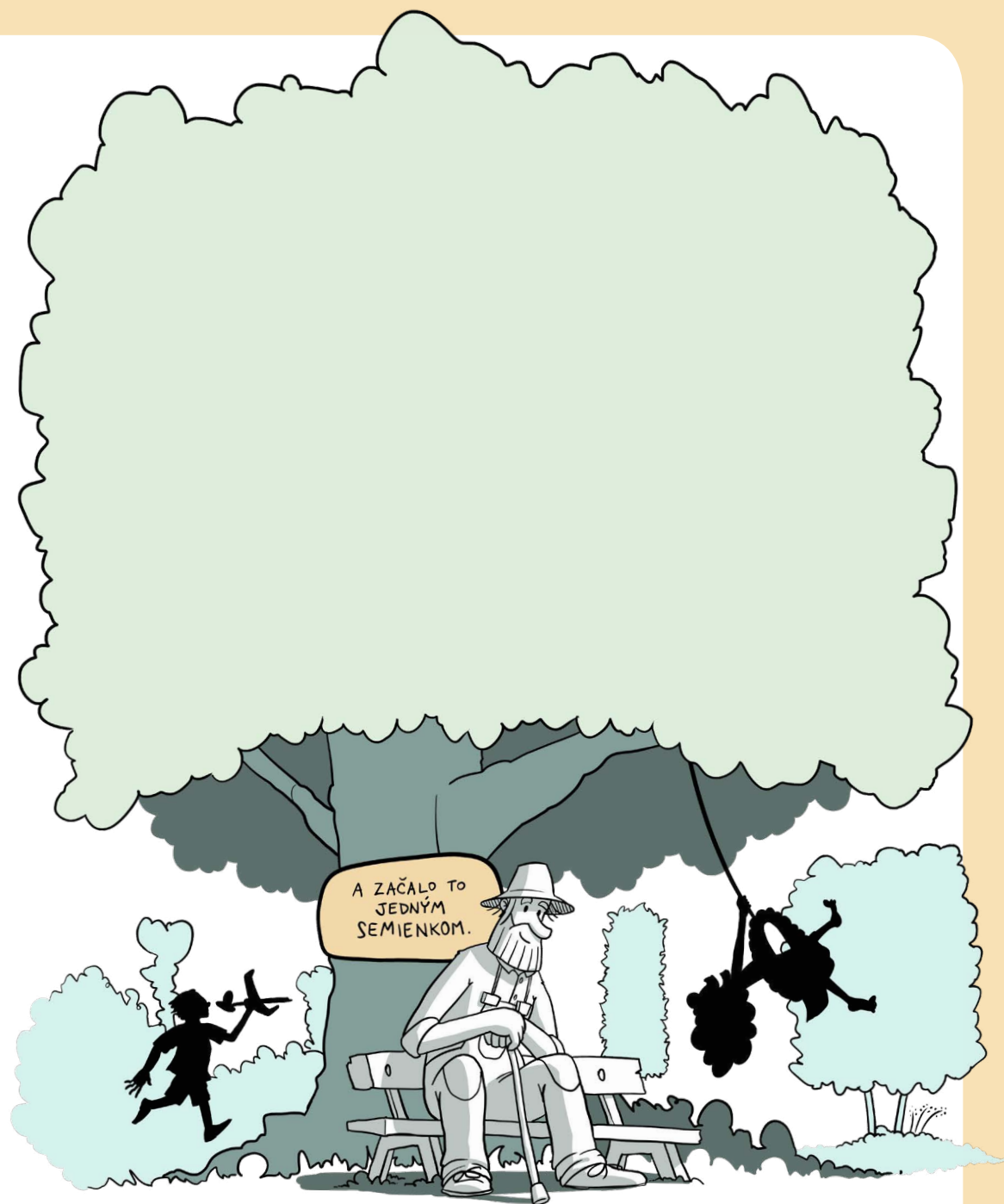
KROK 10

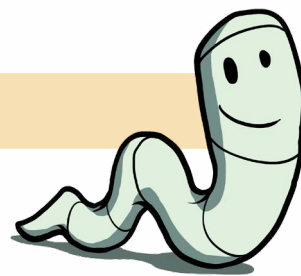
VYHODNOTTE DOSAHY VÝCHOVY CHARAKTERU V ŠKOLE

- Obhliadnite sa späť. Vyhodnotte dosahy svojej činnosti v oblasti VCH, postojov a správania vedenia, učiteľov, ostatných zamestnancov, žiakov a rodičov.
- Vykonajte diagnostiku s ohľadom na stanovenú víziu a ciele, ktoré ste si vytýčili na špecifické obdobie: využite pritom kritériá pre Školu s charakterom a organizačné predpoklady implementácie VCH (QR).
- Na základe diagnostiky revidujte ciele pre ďalšie obdobie, nastavte jednotlivé kroky (aktualizujte stratégiu), určte zodpovedné osoby.
- Prejdite si ešte raz všetkých 9 krokov – čo z toho sa vám darí a kam sa chcete posunúť ďalší rok?
- Vytrvajte! VCH je maratón, nie šprint. Výsledkom sú však veľké výhry!

CHCEM VEDIEŤ VIAC

LIMITY A MOŽNOSTI ALEBO PREČO TO NEJDE A AKO TO IDE?

„Nie je jasné, čo vlastne máme merať.“

- » Začnite s tým, čo vám dáva zmysel: postojte, správanie, vzťahy, školská klíma, osobný rast.

„Dáta sú subjektívne, nedá sa im veriť.“

- » Aj subjektívne dáta sú cenné, ak sú zbierané pravidelne a v bezpečnom prostredí.

„Nemáme odborníka na analýzu dát.“

- » Zapojte rodičov do již existujúcich aktivít, využijte online formáty. Spolupracujte s rodičovskou radou.

„Máme rôzne typy rodín, nelze je sjednotit.“

- » Použite jednoduché nástroje – porovnanie odpovedí, grafy, popisné záznamy. Môžete sa spojiť s univerzitou alebo expertom v sieti.

„Evalvácia zaberie veľa času. To je však len papierovanie a čo z toho?“

- » Malá, ale pravidelná evalvácia je lepšia ako žiadna. Tri otázky položené každému učiteľovi na konci polroka majú hodnotu. Dáta nám dávajú objektívny pohľad, bez neho sa nám môže stať, že budeme venovať veľa energie niečomu, čo druhí vlastne nechcú alebo nepotrebuju.

PRIESTOR PRE POZNÁMKY

ZÁHRADA MÔŽE BYŤ OSADENÁ BYLINKAMI,
KVETINAMI AJ VONNÝMI RASTLINAMI VŠETKÉHO DRUHU,
LEN AK ZÁHRADNÍKOVI NECHÝBA ROZVAHA
A STAROSTLIVOSŤ. ČÍM VÄČŠIA JE ROZMANITOSŤ,
TÝM PRÍJEMNEJŠÍ JE POHĽAD PRE OČI,
SLADŠIA JE PRÍŤAŽLIVOSŤ PRE NOS
A VÄČŠIE OSVIEŽENIE PRE SRDCE.

J.A. KOMENSKÝ

ZÁVEREČNÉ POZNÁMKY

PRIESTOR PRE POZNÁMKY

